

Een onderzoek naar de beoordeling van overtredingen door Nederlandstalige peuters

Pien van der Velden, S1059674
dr. S.M. Brouwer & prof. dr. J.P.M. Fikkert
Bachelorwerkstuk Taalkunde
LET-NTCB300TK-2022-SCRSEM2-V
30-5-2023

Inleiding

Hebben peuters een moreel besef? Zijn peuters op de hoogte van sociale conventies? En maken zij onderscheid tussen deze concepten? Vragen zoals deze krijgen de laatste decennia in de wetenschap veel aandacht. Het zijn vragen die zich richten op aspecten van sociale kennis. Sociale kennis is het begrip dat individuen hebben van sociale relaties, normen, conventies en sociale structuren in hun omgeving. Moraliteit en sociale conventie zijn hier onderdeel van. Moraliteit verwijst naar de waarden en normen van individuen die bepalen wat goed en slecht is. Moraliteit bij individuen ontstaat door een morele ontwikkeling. Morele ontwikkeling verwijst naar het proces van het ontstaan van normen en waarden en naar het leren deze toe te passen in het dagelijks leven. Sociale conventie verwijst naar gedragsregels die zijn geaccepteerd door de samenleving, over hoe mensen zich in bepaalde situaties horen te gedragen. Het begrip van sociale conventies ontstaat door de sociale ontwikkeling van een individu, een proces waarbij individuen leren over sociale situaties en over gedragsnormen die horen bij deze situaties en geaccepteerd zijn door hun omgeving.

In de wetenschap speelt de vraag of normen rondom moraliteit en sociale conventie zijn aangeboren of aangeleerd. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat individuen hun morele principes onder andere ontwikkelen op basis van hun ervaringen en interacties met anderen in hun sociale omgeving (Eisenberg & Fabes, 1998). Dit zou betekenen dit in ieder geval een deel van de morele ontwikkeling is aangeleerd. Ander onderzoek laat zien dat 6 en 10 maanden oude baby's in staat zijn om moreel te oordelen (Hamlin et al., 2007). De studie vond bewijs dat zuigelingen van 6 en 10 maanden oud een individu dat een ander individu helpt kiezen boven een individu dat een ander individu hindert. Baby's verkiezen daarnaast een individu dat een ander individu helpt boven een neutraal individu en verkiezen een neutraal individu boven een individu dat een ander hindert. Dit laat zien dat baby's in staat zijn om individuen te beoordelen op goed of fout gedrag. Baby's hebben nog niet veel ervaringen en interacties meegemaakt, deze studie lijkt dus bewijs te zijn dat in ieder geval een deel van de moraliteit is aangeboren. Er zijn verschillende theorieën ontwikkeld over de ontwikkeling van moraliteit.

Kohlberg (1984) beschreef een theorie over morele ontwikkeling. Zijn theorie is gebaseerd op de veronderstelling dat in ieder geval een groot deel van de moraliteit bij individuen is aangeleerd. Zijn theorie stelt namelijk dat morele ontwikkeling een progressief proces is, waarbij kinderen door verschillende stadia gaan. De theorie onderscheidt zes stadia van morele ontwikkeling, elk stadium onderscheidt een meer geavanceerd niveau van moreel

redeneren en begrip. Deze stadia heeft hij verdeeld over drie niveaus. Het eerste niveau is het pre-conventionele niveau, waarin individuen morele beslissingen nemen op basis van directe beloningen en straffen. Het tweede niveau is het conventionele niveau, waarin individuen morele beslissingen nemen op basis van sociale normen en verwachtingen. Het derde en laatste niveau is het post-conventionele niveau, waarin individuen hun eigen morele principes ontwikkelen die boven de bestaande sociale normen kunnen uitstijgen. Volgens deze theorie bevinden kinderen van een peuterleeftijd zich op het eerste, pre-conventionele niveau. Het morele besef bij deze jonge kinderen zou nog niet volledig ontwikkeld zijn. Naarmate kinderen ouder worden en meer ervaring opdoen, ontwikkelen ze zich geleidelijk naar hogere stadia van moreel redeneren, waarbij ze leren om rekening te houden met de gevolgen van hun handelen voor anderen en uiteindelijk hun eigen morele principes te vormen.

De sociaal-intuitionistische theorie (Haidt, 2001) richt zich ook op morele ontwikkeling. Deze theorie suggereert dat morele oordelen en beslissingen intuïtief zijn en gebaseerd op emotionele reacties, in plaats van op rationele overwegingen. Volgens deze theorie worden morele oordelen gevormd door een combinatie van intuïtieve en emotionele processen. De theorie stelt dat er bepaalde morele intuïties zijn die universeel zijn en ons gedrag en morele beoordelingen sturen. Voorbeelden van deze intuïties zijn eerlijkheid, autoriteit en gevoelens van zorg.

De (morele) ontwikkeling van een kind kan door verschillende factoren beïnvloed worden. De sociale context waarin het kind zich bevindt heeft invloed op de ontwikkeling van het kind (Vygotsky, 1978). De sociale context bestaat onder andere uit de taal of de talen waarmee het kind opgroeit en die het kind spreekt. De taal die het kind spreekt beïnvloedt de manier waarop het kind denkt en communiceert en vormt de basis voor zijn begrip van de wereld om hem heen. Begrip van de wereld ontstaat onder andere door ontwikkeling van moraliteit. Moreel besef stelt een individu in staat om te begrijpen wat goed en fout gedrag is en waarom individuen, de samenleving en de wereld op een bepaalde manier met een bepaalde situaties omgaan. Het begrijpen van de wereld gaat dus hand in hand met moraliteit. Volgens Vygotsky (1978) kan onder andere de taal die het kind spreekt invloed hebben op zijn begrip van de wereld en daarmee invloed kunnen hebben op zijn morele ontwikkeling. Dit houdt in dat taal invloed zou kunnen hebben op of iemand iets als goed of fout beoordeelt. De woorden die beschikbaar zijn in een bepaalde taal zorgen ervoor dat situaties op verschillende manieren beschreven worden. Zo kan er in een bepaalde taal bijvoorbeeld geen woord bestaan voor stelen en wordt een situatie waarin iemand steelt beschreven als 'iemand die iets zomaar

meeneemt'. Op deze manier kan de situatie als minder goed of fout worden gezien, en kan taal dus invloed hebben op het moreel besef en de morele ontwikkeling van het kind.

Sociale kennis speelt een grote rol bij het leren van wat sociaal acceptabel gedrag is in verschillende contexten (Turiel, 2002). Wat gezien wordt als sociaal acceptabel gedrag wordt onder andere bepaald door de normen van een individu. Er zijn verschillende soorten normen. Morele en sociaal-conventionele normen zijn verschillende soorten normen die in de wetenschap worden onderzocht. Morele normen verwijzen naar regels en principes die betrekking hebben op wat goed en slecht is in termen van menselijk gedrag. Morele overtredingen verwijzen naar schendingen van deze regels en principes, bijvoorbeeld stelen of het gebruik van fysiek geweld. Sociaal-conventionele normen worden gedefinieerd als manieren om sociale interacties te coördineren (Turiel, 1983). Deze normen omvatten vaak zaken als etiquette, tafelmanieren, kledingvoorschriften en andere zaken van het dagelijks leven die als gepast of ongepast kunnen worden gezien. Sociaal-conventionele normen zijn ontwikkeld en worden gehandhaafd binnen een bepaalde cultuur of samenleving. Sociaal-conventionele overtredingen verwijzen naar schendingen van deze manieren, bijvoorbeeld het schenden van bepaalde kledingvoorschriften of tafelmanieren. Sociaal-conventionele overtredingen kunnen ook verwijzen naar overtredingen op het gebied van taal, denk bijvoorbeeld aan het gebruik van een verkeerd lidwoord, het verkeerd benoemen van een object of het gebruik van pseudowoorden.

Moraliteit en sociale conventie worden in de literatuur gezien als twee afzonderlijke domeinen (Smetana, 2006; Smetana et al., 2018). Volgens deze studie ontwikkelen deze domeinen zich afzonderlijk door pogingen om ervaringen en observaties te interpreteren. Onderzoek heeft bovendien aangetoond dat morele normen meer universeel en diepgaand zijn dan sociaal-conventionele normen (Turiel, 1983). Dit kan worden gezien als bewijs dat men onderscheid maakt tussen de twee type normen. De studie (Turiel, 1983) toonde aan dat morele normen in de onderzochte culturen werden gezien als belangrijker dan sociaal-conventionele normen. De bevindingen van deze studie werden later gerepliceerd door andere studies (Smetana, 1995; Smetana & Asquith, 1994).

De studie (Turiel, 1983) vond bovendien bewijs dat de ontwikkeling van morele normen anders verloopt dan de ontwikkeling van sociaal-conventionele normen. Morele normen zijn namelijk eerder aanwezig bij een individu dan sociaal-conventionele normen. Daarnaast zouden morele normen minder vatbaar zijn voor verandering als gevolg van

contextuele factoren. Onderzoek toont bovendien aan dat kinderen al op jonge leeftijd morele beslissingen kunnen nemen die overeenkomen met de beslissingen van volwassenen, terwijl hun opvattingen over sociaal-conventionele normen vaak verschillen van de opvattingen van volwassenen (Smetana, 1995). Morele normen zijn volgens deze studie dus eerder ontwikkeld dan sociaal-conventionele normen. Een ander onderzoek liet zien dat de het begrip van morele normen van Engelstalige kinderen eerder een aan volwassenen vergelijkbaar niveau bereikt dan het begrip van sociale conventie (Nucci et al., 1978). Dit onderzoek werd uitgevoerd op kleuterscholen in Santa Cruz bij Engelstalige kinderen van twee tot vijf jaar oud. Er werd gekeken naar de beoordeling van morele overtredingen en sociaal-conventionele overtredingen. Het werd duidelijk dat kinderen sociaal-conventionele overtredingen anders beoordelen dan morele overtredingen. De reactie van de kinderen op de overtredingen werd vergeleken met de reactie van volwassenen. Volwassenen en kinderen reageerden hetzelfde op de morele overtredingen terwijl volwassenen vaker reageerden op sociaal-conventionele overtredingen dan kinderen.

Duitstalige kinderen van kleuterleeftijd beoordelen morele overtredingen als ernstig (Vaish et al., 2008). In deze studie werden Duitstalige kinderen tussen de drie en zes jaar oud geconfronteerd met verschillende situaties waarin één acteur neutraal was, één acteur een individu schade toebrengt en één acteur een individu hielp. De kinderen hielpen de neutrale en helpende acteur vaker dan de schade-toebrengende acteur. Deze studie toont aan dat de Duitse kleuters rekening houden met schadelijk gedrag van anderen jegens derden wanneer ze beslissen of ze iemand willen helpen. Dit suggereert dat kinderen selecteren wie ze willen helpen en selectief diegenen vermijden die anderen schade toe willen brengen. De bevindingen laten zien dat het vermogen schadelijke individuen te herkennen al vroeg wordt ontwikkeld door Duitse kinderen. De kinderen zien in wat fout is en daarmee lijken zij dus over morele normen te beschikken.

Dahl et al. (2014) onderzocht de beoordeling van morele overtredingen, sociaal-conventionele overtredingen en pragmatische overtredingen bij 58 drie- tot vijfjarige, Engelstalige kinderen. Er werd gekeken of kinderen pragmatische normen zien als verschillend van morele en sociaal conventionele normen. Pragmatische overtredingen worden gedefinieerd als handelingen met directe, fysieke gevolgen die indirect de doelen en activiteiten van de overtreder of iemand anders verstoren, een voorbeeld hiervan is spelen met breekbaar speelgoed (het zou onbruikbaar kunnen worden en zou hierdoor vervangen moeten worden). Bij pragmatische normen is de interferentie met lopende activiteiten indirect in de zin dat het gemedieerd wordt door iemands reactie op de fysieke gevolgen, bijvoorbeeld door

de handeling van het opruimen. Ieder kind kreeg een aantal scenario's te zien waarin de verschillende normen overtreden werden. Vervolgens werd het kind gevraagd naar de toelaatbaarheid en de motivatie hiervan. De motivaties werden ingedeeld in verschillende categorieën, zoals ongemak voor het kind of voor anderen, pijn voor anderen, eigendomsrechten etc. De resultaten werden geïnterpreteerd door een codeur. Om de juistheid van de classificatie te meten werd een deel geïnterpreteerd door twee codeurs en de overeenstemming gemeten, deze was groot ($\kappa = .80$). De resultaten tonen aan dat Engelstalige kleuters vinden dat pragmatische overtredingen niet toelaatbaar zijn vanwege het ongemak voor anderen en vanwege de materiële schade dat het met zich meebrengt. De morele overtredingen waren over het algemeen niet toelaatbaar vanwege de schade aan anderen. De rechtvaardiging van kinderen voor de beoordeling van sociaal-conventionele overtredingen was de verwijzing naar regels of autoriteit. De rechtvaardiging van sociaal-conventionele overtredingen en morele overtredingen zijn vergelijkbaar met resultaten uit eerder onderzoek (Nucci & Weber, 1995). De studie toonde aan dat Engelstalige kleuters pragmatische en sociaal-conventionele overtredingen als minder ernstig beoordelen dan morele overtredingen. Kinderen erkennen dus dat pragmatische en sociaal-conventionele misstappen ongemak met zich meebrengen, maar zij zien dit ongemak als minder ernstig dan de schade van morele misstappen.

Een andere studie vergeleek de beoordeling van morele overtredingen en sociaal-conventionele overtredingen door Engelstalige kinderen van 2 tot 9 jaar (Smetana, 1981). Tijdens dit onderzoek kregen kinderen tien afbeeldingen te zien van morele en sociale overtredingen. Deze afbeeldingen moesten de kinderen beoordelen. Deze studie toonde aan dat kinderen morele overtredingen als ernstiger beschouwen dan sociaal-conventionele overtredingen. De studie laat dus zien dat Engelstalige kinderen van 2 tot 9 jaar onderscheid maken tussen moraliteit en sociale conventie. Een studie bij Chinese kleuters onderzocht de beoordeling van morele, persoonlijke en sociaal-conventionele gebeurtenissen (Yau & Smetana, 2003). Persoonlijke gebeurtenissen verwijzen naar gebeurtenissen waarbij de focus ligt op ervaringen, gedachten, behoeftes en gevoelens van het individu zelf, het zijn gebeurtenissen die het individu persoonlijk treffen. Persoonlijke gebeurtenissen kunnen betrekking hebben op alledaagse activiteit zoals slapen en eten maar ook op minder alledaagse activiteiten zoals het krijgen van een nieuwe baan en verhuizen. Eenzestig kleuters werden op twee leeftijden geïnterviewd, een keer op vierjarige leeftijd en een keer op zesjarige leeftijd. De Chinese kinderen kregen zeven verhaaltjes gepresenteerd. Het was van belang was dat de kinderen de gebeurtenissen van elkaar konden onderscheiden, daarom werden er

drie verhaaltjes met persoonlijke kwesties, twee verhaaltjes met morele kwesties en twee verhaaltjes met sociaal-conventionele kwesties gepresenteerd. De morele verhalen hadden betrekking op slaan en plagen, de sociaal-conventionele gebeurtenissen betroffen bijvoorbeeld een kind dat zijn lunch met zijn handen at. De persoonlijke gebeurtenissen betroffen de keuze van snack, de keuze van speelmaatje en de keuze van activiteit tijdens de pauze op school. Er werden vragen gesteld aan de kinderen over deze gebeurtenissen, bijvoorbeeld: ‘Is het goed of niet goed van het kind om zijn lunch met zijn handen te eten?’ of ‘Is het goed of niet goed van het kind dat het zelf zijn activiteit bepaalt?’ met deze vraag werd de toelaatbaarheid van de gebeurtenissen bevraagd. Het onderzoek toonde aan dat Chinese kleuters verschillende opvattingen hebben over sociale gebeurtenissen. De kinderen identificeerden de persoonlijke gebeurtenissen als kwesties die onder persoonlijke keuze vallen, in tegenstelling tot morele kwesties en sociaal-conventionele kwesties die door de kinderen werden gezien als kwesties waarover volwassenen moesten beslissen. Het onderzoek vergeleek daarnaast de resultaten met de resultaten van eerder onderzoek bij Amerikaanse kinderen. Het onderzoek vergeleek de resultaten met vergelijkbaar onderzoek bij Amerikaanse kinderen (Nucci, 2001; Smetana, 1995, Turiel, 1998). Hieruit bleek dat Chinese kinderen een beter begrip hebben van intrinsieke verkeerdheid van morele overtredingen dan Amerikaanse kinderen. Het verschil tussen deze kinderen wordt in deze studie verklaard doordat Chinezen minder individualistisch en meer collectivistisch zijn dan Amerikanen (Oyserman et al., 2002). Bovendien werd de beoordeling van de morele overtredingen vergeleken met de beoordeling van de sociaal-conventionele overtredingen. Hieruit bleek dat kinderen morele overtredingen als ernstiger beoordeelden dan de sociaal-conventionele overtredingen.

Bovendien is er onderzoek uitgevoerd naar de samenhang tussen tweetaligheid en ontwikkeling van moraliteit en sociale conventie (Iannuccilli et al. 2021). Er werd gekeken of tweetaligheid een soort sociale ervaring is die het ontwikkelende begrip van morele en sociaal-conventionele kennis bij kinderen kan beïnvloeden. Het onderzoek keek hiervoor naar de beoordeling van morele, sociaal-conventionele en talige overtredingen door 4-5-jarige kinderen. De hypothese bij deze studie was dat tweetalig opgroeien het redeneren van kinderen over sociale regels zou kunnen beïnvloeden. Deze hypothese werd opgesteld met de aanname dat tweetaligheid als een doorleefde ervaring, de arbitraire aard van sociale conventies extra opvallend maakt. Dit zou betekenen dat tweetalige kinderen sociale conventies niet zien als vaststaande regels en dus sociaal-conventionele overtredingen minder snel veroordelen. Het onderzoek vond plaats bij 54 kinderen. De groep bestond uit eentalige kinderen en tweetalige kinderen, van wie de eentalige kinderen Franstalig waren en de

tweetalige kinderen zowel Franstalig als Engelstalig waren. De tweetaligheid werd bepaald aan de hand van een vragenlijst (LEAP-Q; Marian et al., 2007). Het protocol van de studie was gebaseerd op het Social Rules Interview, waarbij kinderen overtredingen beoordelen op vier criteria: toelaatbaarheid, afhankelijkheid van autoriteit, veranderlijkheid van de regel en het verdienen van straf (Smetana et al., 2012). Het onderzoek maakte gebruik afbeeldingen, elke afbeelding stelde een bepaalde overtreding voor, vijf voor iedere categorie. De studie liet zien dat 4-5-jarige kinderen morele overtredingen als ernstiger beoordeelden dan talige en sociaal-conventionele overtredingen. De studie vond daarnaast ondersteuning voor de voorspelling dat tweetalige kinderen schendingen van sociaal-conventionele normen, zowel talig als niet-talig, minder hard beoordeelden dan eentalige kinderen. De bevindingen van deze studie laten opnieuw zien dat 4-5-jarige kinderen onderscheid maken tussen sociaal-conventionele normen en morele normen.

Verschillende onderzoeken hebben dus aangetoond dat kinderen over een breed leeftijdsbereik moraliteit onderscheiden van sociale-conventie. Echter, er zijn relatief weinig studies die alleen twee tot vierjarige peuters hebben onderzocht. De meeste studies nemen de jongere kinderen van twee tot vier jaar wel mee in het onderzoek maar richten zich op een bredere leeftijdsgroep, bijvoorbeeld van twee tot negen jaar oud. Om een volledig beeld te krijgen over het begrip van moraliteit en sociale conventie van individuen, is het belangrijk dat ook deze specifieke peuterleeftijd onderzocht wordt.

Onderzoek naar de beoordeling van morele en sociaal-conventionele overtredingen heeft zich tot nu toe gericht op kinderen met verschillende achtergronden. Onderzoek richtte zich onder andere op Chinese kinderen (Yau & Smetana, 2003) en op Engelstalige kinderen (bv. Dahl et al., 2014). Het onderzoek dat zich richtte op Chinese kinderen (Yau & Smetana, 2003) vergeleek, zoals besproken, de resultaten met de resultaten uit eerder onderzoek naar Amerikaanse kinderen. Het blijkt dat Chinese kinderen een beter beeld hebben bij de verkeerdheid van morele overtredingen dan Amerikaanse kinderen. Het verschil tussen deze kinderen wordt verklaard doordat Chinese kinderen, in tegenstelling tot Amerikaanse kinderen, meer collectivistische waarden dan individualistische waarden hebben (Oyserman et al., 2002). Het blijkt dat zowel Chinese als Amerikaanse kinderen morele overtredingen als ernstiger beoordelen dan de sociaal-conventionele overtredingen. Deze overeenkomst wordt toegeschreven aan de verwesterlijking van Hong Kong (Yau & Smetana, 2003). Vygotsky (1978) stelt dat de sociale context, waaronder de cultuur waarin het kind opgroeit en de taal

die een kind spreekt, invloed kan hebben op de ontwikkeling van het kind. Peuters die opgroeien in een Nederlandstalige omgeving hebben een andere sociale context dan bijvoorbeeld kinderen die opgroeien in een Engelstalige omgeving. Ondanks de vergelijkbare westerse cultuur spreken de kinderen in Nederland over het algemeen een andere, namelijk Nederlands. Het aantal studies die de sociaal-conventionele en de morele normen bij Nederlandstalige kinderen hebben onderzocht, is beperkt. De taal waarmee het kind opgroeit zou invloed kunnen hebben op het begrip van moraliteit en sociale conventie dat het kind heeft. Het is daarom interessant om te kijken of Nederlandstalige kinderen ook moraliteit van sociale conventie onderscheiden. Het is interessant om deze resultaten te vergelijken met vergelijkbaar onderzoek in een andere taal. Vanwege de bevinding dat zowel Amerikaanse kinderen als Chinese kinderen morele overtredingen als ernstiger beschouwen dan sociaal-conventionele overtredingen, en de taal hier dus weinig invloed lijkt te hebben, wordt er ook geen verschil verwacht met deze resultaten in de beoordeling door Nederlandstalige kinderen.

De huidige studie zal een aantal aspecten van het onderzoek van Iannuccilli et al., (2021) repliceren. De huidige studie zal de variabele tweetaligheid en de talige condities niet meenemen in het onderzoek vanwege de grootte van het onderzoek. Dat betekent dat de huidige studie zich richt op de beoordeling van morele en sociaal-conventionele overtredingen, de huidige studie zal de manier waarop dit onderzocht wordt in de studie van Iannuccilli en collega's repliceren. Anders dan de studie van Iannuccilli et al (2021) zal dit onderzoek zich niet richten op Engelstalige kinderen tussen de vier en vijf jaar oud, maar richten op Nederlandstalige kinderen tussen de twee en vier jaar oud. Deze studie richt zich op het in kaart brengen van de beoordelingen van twee verschillende type overtredingen door het jonge Nederlandstalige kind. De onderzoeksvraag luidt als volgt:

In hoeverre is er een verschil tussen beoordelingen van de toelaatbaarheid van morele en sociaal-conventionele overtredingen door twee- tot vierjarige Nederlandstalige peuters?

Bij deze onderzoeksvraag horen twee mogelijke hypothesen. Hypothese A is de nulhypothese: er is geen verschil in de beoordelingen van de toelaatbaarheid van morele en sociaal-conventionele overtredingen door Nederlandstalige peuters. Hypothese B is de experimentele hypothese: er is een verschil in de beoordelingen van de toelaatbaarheid van morele en sociaal-conventionele overtredingen door Nederlandstalige peuters. Mocht hypothese B bevestigd worden dan zijn er twee mogelijke uitkomsten. De eerste mogelijke uitkomst is dat morele overtredingen door Nederlandstalige peuters worden gezien als ernstiger dan sociaal-conventionele overtredingen. De tweede mogelijke uitkomst is dat sociaal-conventionele

overtredingen door Nederlandse peuters worden gezien als ernstiger dan morele overtredingen.

Onderzoek naar kinderen uit verschillende culturen en dus met een verschillende culturele context hebben aangetoond dat kinderen morele normen van sociaal-conventionele normen scheiden. De bevindingen van de verschillende studies laten zien dat kinderen over een groot leeftijdsbereik morele overtredingen als ernstiger beoordelen dan sociaal-conventionele overtredingen. Ook de studie van Iannuccilli et al. (2021) toonde aan dat kinderen van 4-5 jaar oud sociaal-conventionele overtredingen minder ernstig vonden dan morele overtredingen. De verwachting is dan ook dat deze resultaten ook voor Nederlandse peuter van 2-4 jaar oud gevonden worden.

2. Methode

2.1. Participanten

In dit onderzoek namen in totaal 28 Nederlandstalige kinderen tussen de 24 en 48 maanden oud deel, dit staat gelijk aan kinderen tussen de 2 en 4 jaar ($N = 28$, $M = 35,75$, $SD = 5,73$). Gemiddeld waren de kinderen 3 jaar oud, met een standaardafwijking van ongeveer 6 maanden. De oudste participant die meedeed was 47 maanden oud, de jongste participant die meedeed was 28 maanden oud. De verdeling van leeftijd was gelijk, er deden 14 kinderen mee die 36 maanden oud of ouder waren en 14 kinderen die jonger waren dan 36 maanden. Er deden 12 jongens en 16 meisjes mee aan het onderzoek. Deelnemers werden via een kinderdagverblijf benaderd. Het deelnemende kinderdagverblijf betreft een qua grootte gemiddeld kinderdagverblijf in Noord-Brabant. Ouders van de kinderen werden geïnformeerd via een informatiebrief, deze werd via de mail verzonden. Voor een overzicht van de informatiebrieven, zie appendix 1.

Inclusiecriteria waren dat de deelnemers tussen de 2-4 jaar oud moesten zijn. Daarnaast moesten de kinderen opgroeien met de Nederlandse taal en dus Nederlandstalig zijn. Exclusiecriteria waren onvolledige en onduidelijke interviews. De interviews werden als onvolledig beschouwd als de deelnemer voortijdig stopte met de taak of als er geen reactie op de vraag werd gegeven. De interviews werden als onduidelijk beschouwd als de antwoorden van het kind niet duidelijk te interpreteren waren. De inclusie- en exclusiecriteria zorgden ervoor dat drie kinderen uitgesloten werden van deelname. Deze participanten wilden of konden het interview niet afmaken en zijn daarom niet meegenomen in de rapportage van dit onderzoek.

Het onderzoek werd uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen voor ethisch onderzoek en is goedgekeurd door de Ethische Toetsingscommissie Geesteswetenschappen van de Radboud Universiteit (ETC-GW nummer 2023-1182). De participerende kinderen werden pas betrokken bij het onderzoek nadat er schriftelijke toestemming van hun ouders of verzorgers was verkregen. De toestemmingsformulieren bevatten informatie over het doel van het onderzoek, de procedures en de rechten van de participanten en hun ouders/verzorgers, voor een overzicht van de formulieren: zie appendix 1.

2.2 Materiaal

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van tien afbeeldingen, vijf voor morele overtredingen en vijf voor sociaal-conventionele overtredingen. De afbeeldingen die in dit onderzoek werden gebruikt, zijn dezelfde als de afbeeldingen die werden gebruikt in het onderzoek door Iannuccilli et al. (2021). De afbeeldingen die in de gerepliceerde studie gebruikt werden voor de talige conditie zijn in dit onderzoek niet gebruikt omdat talige overtredingen in dit onderzoek niet onderzocht worden. De morele overtredingen bestonden uit: een meisje dat een ander meisje slaat, een meisje dat aan het haar trekt van een ander meisje, een meisje dat het speelgoed van een ander meisje afpakt, een meisje dat het speelgoed van een ander meisje breekt en een meisje dat tegen een ander meisje schreeuwt. De sociaal-conventionele overtredingen bestonden uit: een meisje dat eet onder een tafel, een meisje dat haar ondergoed over haar kleren draagt, een meisje dat met haar handen eet, een meisje dat haar broek op haar hoofd draagt en een meisje dat haar haren met een vork kamt. De afbeeldingen werden in verschillende volgordes gepresenteerd op een A4-blad. Voor een overzicht van de stimuli wordt er verwezen naar de appendix 2.1, voor de verschillende volgordes van de stimuli wordt er verwezen naar appendix 2.3.

De zinnen die bij Iannuccilli et al. (2021) bij de afbeeldingen opgelezen werden, waren vertaald en aangepast naar het Nederlands. De zinnen werden bij Iannuccilli et al. (2021) in verleden tijd gepresenteerd. De zinnen werden voor dit onderzoek in de tegenwoordige tijd gezet, omdat dit makkelijker te begrijpen is voor de jonge kinderen die deelnemen aan dit onderzoek. De zinnen werden door de experimentator voorgelezen op een neutrale, duidelijke toon.

De participanten moesten de verschillende afbeeldingen beoordelen. Hiervoor werd gebruik gemaakt van schalen, dezelfde schalen werden gebruikt als de schalen die Iannuccilli et al. (2021) gebruikten, voor een overzicht van de schalen zie appendix 2.2. De eerste schaal

was een simpelere schaal. Er werden twee gezichtjes op getoond een gezicht kijkt blij en een gezicht kijkt boos. Het blij gezichtje hoort bij de beoordeling niet ernstig / goed. Het boze gezichtje hoort bij ernstig / niet goed. De iets complexere schaal bestond uit zes mogelijke beoordelingen met daarbij zes behorende uitdrukkingen op de gezichtjes. De gezichtjes gaan van heel boos naar heel blij. Het eerste gezichtje is heel boos, daarbij hoort de beoordeling 'helemaal niet goed', het zesde en laatste gezichtje is heel blij daarbij hoort de beoordeling 'heel goed' (1. Helemaal niet goed - 2. Niet goed - 3. Een beetje niet goed - 4. Een beetje goed - 5. Goed - 6. Heel goed). De simpele schaal werd eerst gepresenteerd, vervolgens werd de complexere schaal getoond.

2.3 Procedure

Het protocol van de studie van Iannuccilli et al. (2021) is bij de huidige studie ook gebruikt. Het protocol is gebaseerd op het Social Rule Interview, waarbij kinderen overtredingen beoordelen op vier criteria: toelaatbaarheid, afhankelijkheid van autoriteit, veranderlijkheid van de regel en het verdien van straf (Smetana et al., 2012). Gezien de jonge leeftijd van de participanten is er in de huidige studie voor gekozen om de kinderen de overtredingen op één criterium te laten beoordelen. Er is gekozen voor het criterium van toelaatbaarheid omdat er vanuit wordt gegaan dat deze voor jonge kinderen het makkelijkst te begrijpen is, daarnaast werd er door Iannuccilli et al (2021) bij dit criterium het grootste effect gevonden.

Om de toelaatbaarheid te meten werd gebruik gemaakt van de schalen. De vraag die bij de afbeeldingen gesteld werd 'Is het gedrag van het meisje goed of niet goed?'. De participant moest op de eerste, simpelere schaal aangeven of de actie op de afbeelding goed of niet goed was door naar het bijbehorende gezichtje te wijzen. Vervolgens werd aan de deelnemer gevraagd in welke mate hij het gedrag goed of niet goed vond. Door middel van de tweede, complexere schaal waarbij de opties varieerde van een beetje (niet) goed, gemiddeld (niet) goed of echt (niet) goed. De schalen vormden samen een 6-punts Likertschaal met 'echt niet goed' gecodeerd als 1 tot 'echt goed' gecodeerd als 6. De resultaten hiervan vormden de uitkomstvariabelen. Voordat het experiment begon werd er eerst met het kind geoefend met de schalen. Er werden oefenrondes uitgevoerd waarbij er vragen werden gesteld zoals 'houd jij van spelletjes spelen?', vervolgens werd het kind gevraagd om naar het gezichtje te wijzen dat volgens het kind bij spelletjes paste. Als dit overeenkwam met het antwoord wat het kind gaf (goed of niet goed) werden de schalen beschouwd als begrepen.

Het experiment werd eerst gereed gemaakt. Hiervoor werden de benodigde spullen klaar gelegd. Het experiment vond plaats aan een tafel op een rustige plek in het kinderdagverblijf. De experimentator en het kind zaten naast elkaar zodat de afstand tussen beiden klein was. Het experiment maakte gebruik van verschillende volgordes, alle volgordes waren voor het experiment begon klaargemaakt zodat de experimentator zo min mogelijk tijd kwijt was aan het in orde maken van de volgorde. Ieder kind werd individueel getest in het Nederlands. Het experiment werd afgenomen door een Nederlandstalige, vrouwelijke experimentator (auteur). Tijdens het experiment werden de verschillende afbeeldingen gepresenteerd. De experimentator gaf het kind bij iedere afbeelding een mondelinge uitleg en een eventuele instructie op neutrale toon. De uitleg van de zin bestond uit de zin die bij de afbeelding stond. Het kind moest de gebeurtenis op de afbeelding beoordelen aan de hand van de schalen. De experimentator noteerde de antwoorden op het antwoordvel, voor iedere volgorde werd een apart antwoordvel gemaakt, zie appendix 2.4. Het experiment duurde ongeveer 15 minuten per participant. Na afloop van het experiment werd het kind bedankt en gecompimenteerd. Het kind kreeg een sticker om hem te bedanken voor zijn bijdrage. Voor een uitgebreidere versie van de procedure: zie appendix 3.

2.4. Design

Deze studie heeft als doel om te onderzoeken of de mate van toelaatbaarheid verandert afhankelijk van de soort overtreding die begaan wordt. De onafhankelijke variabele in deze studie is dus de soort overtreding en de afhankelijke variabele is de beoordeling van de overtreding. Om dit te doen, werd er een within-subjects onderzoek uitgevoerd. Aangezien het om een within-subjects design gaat, zullen de deelnemers aan alle condities worden blootgesteld. De verschillende condities zullen in verschillende volgorde worden aangeboden om effecten van volgorde te minimaliseren.

Om de studie uit te voeren, werden aan de deelnemers gevraagd om de gepresenteerde afbeelding te bekijken. De deelnemers moesten vervolgens aangeven in hoeverre ze de overtreding als toelaatbaar beschouwen op een schaal met smileys. Er werd een statistische analyse uitgevoerd om te onderzoeken of er een significant verschil is tussen de verschillende condities.

3. Resultaten

Tabel 1 laat de resultaten zien die verkregen zijn door de eerste schaal. De eerste schaal bestond uit twee gezichtjes waaruit het kind kon kiezen. Een boos gezichtje dat stond voor ‘niet toelaatbaar’ en een blij gezichtje dat stond voor ‘toelaatbaar’. De resultaten zijn verwerkt en geplaatst in de kruistabel. Slechts 1,4% van de keren, wat gelijk staat aan twee keer, werden de morele overtredingen beoordeeld als toelaatbaar. De sociaal-conventionele overtredingen werden 15% van de gevallen, wat gelijk staat aan 22 keer, beoordeeld als toelaatbaar. Dit betekent dus dat 98,6% van de gevallen, gelijk aan 138 keer, de morele overtredingen als niet toelaatbaar werden beoordeeld. En dat 85% van de gevallen, gelijk aan 118 keer, de sociaal-conventionele overtredingen beoordeeld werden als niet toelaatbaar. In totaal werden de overtredingen 8,6% van de keren, wat gelijk staat aan 24 keer van de gevallen, beoordeeld als toelaatbaar. En werden de overtredingen 91,4% van de keren, wat gelijk staat aan 256 keer van de gevallen, beoordeeld als niet toelaatbaar.

Tabel 1: Resultaten van de beoordeling van vijf morele en vijf sociale overtredingen op een toelaatbaar / niet-toelaatbaar-schaal bij een steekproef van 28 deelnemers met bijbehorende percentages

	Toelaatbaar	Niet toelaatbaar	Totaal
Morele overtreding	2 (1,4%)	138(98,6%)	140(100%)
Sociaal-conventionele overtreding	22(15%)	118(85%)	140(100%)
Totaal	24(8,6%)	256(91,4%)	280(100%)

Tabel 2 laat de resultaten van de toelaatbaar of niet-toelaatbaar-schaal (schaal 1) per overtreding zien. Deze tabel draagt bij aan een volledig beeld van het onderzoek, het toont de verschillen per overtreding. De tabel laat zien dat de eerste vier morele overtredingen: slaan, aan de haren trekken, speelgoed afpakken en speelgoed breken in 100 % van de gevallen, wat gelijk per overtreding gelijk is aan 28 keer, beoordeeld worden als niet toelaatbaar. De morele overtreding waarbij geschreeuwd wordt, is 26 keer beoordeeld als niet toelaatbaar, dit staat gelijk aan 92,9%. De morele overtreding (M5) waarbij geschreeuwd wordt is de enige morele overtreding die twee keer beoordeeld werd als toelaatbaar. De andere morele overtredingen werden dus niet beoordeeld als toelaatbaar. De sociaal-conventionele overtreding waarbij onder een tafel gegeten wordt (SC 1), is 22 keer beoordeeld als niet toelaatbaar, dit staat gelijk aan 78,6% van de gevallen. Deze overtreding werd van alle getoonde overtredingen het vaakst beoordeeld als toelaatbaar. De sociaal-conventionele overtreding waarbij een onderbroek over de kleren gedragen wordt (SC 2) en de overtreding waarbij een broek op het hoofd gedragen wordt (SC 4) werd in 85,7% van de gevallen beoordeeld als niet toelaatbaar, dit staat gelijk

aan 24 keer. De sociaal-conventionele overtreding waarbij met de handen wordt gegeten werd (SC 3) 23 keer beoordeeld als niet toelaatbaar, dat staat gelijk aan 82,1%. De sociaal-conventionele overtreding waarbij het haar met een vork werd gekamd, werd in 89,3% van de gevallen, wat gelijk is aan 25 keer, beoordeeld als niet toelaatbaar.

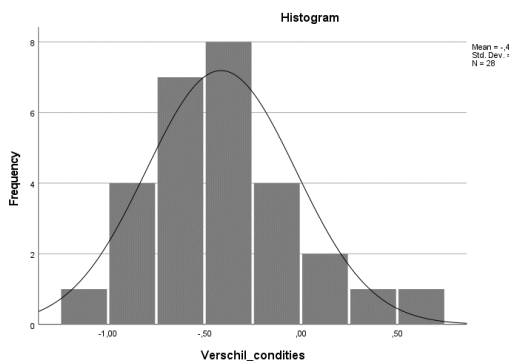
Tabel 2: Resultaten van de toelaatbaar/ niet toelaatbaar-schaal per overtreding bij een steekproef van 28 deelnemers met bijbehorende percentages

	Slaan (M1)	Trek (M2)	Afpak (M2)	Breek (M4)	Schreeuw (M5)	Eettafel (SC 1)	Onderbroec k (SC2)	EetHand (SC 3)	Broek (SC 4)	Vork (SC5)
Toelaatbaar	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (7,1%)	6(21,4%)	4 (14,3%)	5 (17,9%)	4 (14,3%)	3 (10,7%)
Niet toelaatbaar	28 (100%)	28 (100%)	28 (100%)	28 (100%)	26 (92,9%)	22 (78,6)	24 (85,7%)	23 (82,1%)	24 (85,7%)	25 (89,3%)

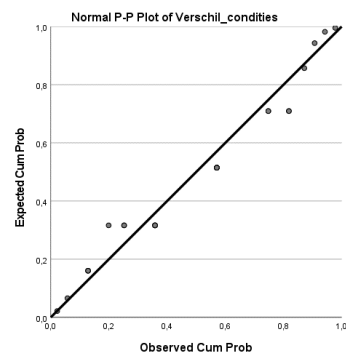
Uit de dataset blijkt daarnaast voorzichtig naar voren te komen dat oudere kinderen, vanaf 36 maanden oud, de sociaal-conventionele overtreding minder ernstig vonden dan jongere kinderen. De oudere kinderen beoordelen sociaal-conventionele overtredingen namelijk 15 keer als toelaatbaar, terwijl jongere kinderen dit maar 7 keer doen. Dit betekent 68,2 % van de keren dat de sociaal-conventionele overtredingen beoordeeld werden als toelaatbaar, dit gedaan werd door kinderen die drie jaar of ouder zijn. En maar 32,8% van de keren door de jongere kinderen.

Vervolgens werd de data van de complexere schaal geanalyseerd, op deze schaal gaven kinderen aan in welke mate ze een bepaalde overtreding toelaatbaar of niet toelaatbaar vonden. Het is een 6-puntslikertschaal. Bij deze schaal ging het om ordinale data en dus werden er andere toetsen uitgevoerd dan bij de toelaatbaar/ niet toelaatbaar-schaal. Ten eerste werd er gekeken of de data normaal verdeeld is. Om te kijken of de data normaal verdeeld is, werden visuele inspecties gedaan bij het verschil tussen de condities. Het verschil tussen de condities werd uitgerekend door de uitslag van de sociaal-conventionele overtredingen af te trekken van de uitslag van de morele overtredingen. Figuur 1 toont het histogram dat hoort bij het verschil tussen de condities. Het histogram van de dataset suggereert dat de data normaal verdeeld is. De curve heeft namelijk een symmetrische, klokvormige vorm met één centrale piek. Ook werd er gekeken naar de kurtosis en skewness van de data. De kurtosis suggereert dat het hier net niet gaat om een normaalverdeling. De score voor de kurtosis is namelijk 1.21 en ligt daarmee net niet tussen de -1 en 1 in. Het gaat hier om een leptokurtische verdeling.

De skewness suggereert dat de data wel normaal verdeeld is. De score voor de skewness is namelijk 0.7 en ligt daarmee tussen de -1 en 1 in. De score voor de skewness is een positief getal, dit geeft aan dat de meeste scores zich aan de linkerkant van de verdeling bevinden. Een andere visuele inspectie die werd uitgevoerd was de P-P plot. De data van het verschil tussen de condities werd in een P-P plot geplaatst. Figuur 2 laat zien dat de datapunten in de P-P plot weinig afwijken van de diagonale lijn. Daarom suggereert de P-P plot dat de data normaal verdeeld is.

Figuur 1: *histogram van het verschil tussen de beoordelingen van de twee typen overtredingen*

Figuur 2: *P-P plot van het verschil tussen de beoordelingen van de twee typen overtredingen*

Er werd een Shapiro-Wilk toets gedraaid, om te kijken of de data normaal verdeeld is. De Shapiro-Wilk toets laat zien dat het verschil tussen de condities normaal verdeeld is ($W(28) = 0.936, p = .087$). Het is echter belangrijk om voorzichtig te zijn met de resultaten van de normaliteitstoets en de visuele inspecties. Het gaat hier namelijk om een kleine steekproef waardoor de normaliteitstoetsen een mate van onzekerheid met zich meebrengen. Bij het analyseren van de data is er daarom voor gekozen om bootstrapping uit te voeren bij toetsen die gebaseerd zijn op een normale verdeling, zoals de gepaarde t-toets. Daarnaast is ervoor gekozen om bij het analyseren van de data de kurtosis niet op te lossen. Het gaat namelijk maar om een lichte leptokurtische verdeling. Dit zal weinig effect hebben op de resultaten van statistische toetsen.

Participanten beoordeelden de morele overtredingen als minder toelaatbaar ($M=2,24; SD=.27$) dan de sociaal-conventionele overtredingen ($M=2,65; SD=.32$). Uit een gepaarde t-toets bleek dat er een significant verschil is tussen de beoordeling van morele overtreding en de beoordeling van sociaal-conventionele overtredingen door kinderen tussen de twee en vier

jaar ($t(27) = -5.64, p < .001, \text{BCa } 95\% \text{ CI} = [-.564, -.263], \text{Cohen's } d = .39$). Het effect van dit verschil is redelijk klein, omdat de waarde van Cohen's d tussen dus 0.2 en 0.5 ligt.

4. Discussie

De bevindingen van de studie laten zien dat er een significant verschil is in de beoordeling van de twee typen overtredingen. Morele overtredingen worden door twee- tot vierjarige kinderen als minder toelaatbaar beoordeeld dan de sociaal-conventionele overtredingen. Hiermee wordt de gestelde onderzoeksvraag beantwoord en de experimentele hypothese bevestigd. Zowel de morele als de sociaal-conventionele overtredingen worden door de kinderen vaker beoordeeld als niet toelaatbaar dan als toelaatbaar. Maar de sociaal-conventionele overtredingen worden vaker beoordeeld als toelaatbaar dan de morele overtredingen. Het verschil in beoordeling van de twee typen overtredingen laat zien dat twee- tot vierjarige kinderen moraliteit al van sociale conventie onderscheiden. Het onderscheid tussen moraliteit en sociale conventie, laat zien dat kinderen begrijpen dat er verschillende soorten regels zijn: regels met morele waarden (zoals respect) en met sociale conventies (zoals tafelmanieren).

De bevindingen in deze studie komen overeen met de bevindingen van eerdere studies. Dit onderzoek repliceert de resultaten van eerder onderzoek dat aantoonde dat vier- tot vijfjarige kinderen morele overtredingen als ernstiger beoordelen dan sociaal-conventionele overtredingen (Iannuccilli et al., 2021). Studies die ook concludeerden dat kinderen onderscheid maken tussen moraliteit en sociale conventies, omdat kinderen een verschil maken in de beoordeling van morele en sociaal-conventionele overtredingen (Smetana et al., 2012; Yau et al., 2003), worden opnieuw bevestigd.

Volgens de studie van Vygotsky (1973) heeft de sociale context, en dus de cultuur waarin een kind opgroeit en de taal die het kind spreekt, invloed op de ontwikkeling van het kind. De taal die het kind spreekt beïnvloedt de manier waarop het kind denkt en communiceert, het vormt daarmee de basis voor het begrijpen van de wereld om hem heen. Het begrijpen van de wereld gaat samen met morele ontwikkeling. Op deze manier kan de taal die een kind spreekt dus invloed op de morele ontwikkeling van het kind hebben. De deelnemende kinderen aan het huidige onderzoek hebben een andere sociale context en zijn opgegroeid in een gebied met een andere heersende taal dan in eerder onderzoek. Eerder onderzoek op dit gebied richtte zich onder andere op Engelstalige kinderen (bv. Dahl et al., 2014), op Duitstalige kinderen (Vaish et al., 2008) en op Chinese kinderen (Yau et al. 2003),

maar nog niet eerder op Nederlandstalige kinderen zoals in dit onderzoek. Nederlandstalige kinderen beoordelen de morele overtredingen net als de kinderen die zijn opgegroeid in een ander, in dit artikel besproken taalgebied, als minder toelaatbaar dan de sociaal-conventionele overtredingen. Hiermee wordt een beeld gecreëerd van het begrip van moraliteit en sociale conventie van Nederlandse kind. De Nederlandse taal en cultuur lijken daarmee weinig andere invloed te hebben op dit aspect van de sociale kennis van het kind dan de andere talen en culturen die deze studie besproken zijn, deze bevinding komt overeen met de verwachting hierover.

Het is interessant om te kijken bij welke talen en culturen de resultaten van met de huidige studie vergelijkbaar onderzoek wel verschillen. Uit onderzoek blijkt dat in culturen met een lagere sociaaleconomische status een ander taalgebruik voorkomt dan in culturen met een hogere sociaaleconomische status (Hoff & Tian, 2005). Zij onderzochten de omgeving van twee groepen van 16 tot 30 maanden oude kinderen uit twee verschillende sociaaleconomische klassen. De groep met de hogere sociaaleconomische status groeide bijvoorbeeld op met een productievare woordenschat en de groep met de lagere sociaaleconomische status groeide bijvoorbeeld op met meer directieven. Onderzoek naar de morele en sociale ontwikkeling van kinderen uit verschillende sociaaleconomische klassen en dus kinderen die opgroeien met een verschillende (taal)omgeving, zou kunnen laten zien dat taal en cultuur inderdaad invloed hebben op de ontwikkeling van het kind.

Daarnaast zou onderzoek zich kunnen richten op een cultuur die nog verder weg staat van de talen en culturen die tot nu toe zijn onderzocht. Dit zou namelijk ook andere resultaten kunnen geven dan de resultaten die tot nu toe gevonden zijn. Een voorbeeld van een cultuur waarbij de ontwikkeling van het kind onderzocht zou kunnen worden, zijn afstammelingen van de Mayacultuur. Kinderen worden hier namelijk een stuk minder aangesproken en het kind leert de taal door mee te luisteren naar gesprekken van zijn moeder, in plaats van dat het kind direct aangesproken wordt, zoals in de westerse cultuur (Gaskins, 1999). Het zou kunnen dat dit verschil in cultuur en taalleerervaringen de resultaten van dit onderzoek zou beïnvloeden. Het is dus interessant om vergelijkbaar onderzoek uit te voeren bij Mayakinderen.

Het huidige onderzoek werd uitgevoerd met een relatief klein aantal participanten. Hoewel de steekproef voldoende was om statistisch significante resultaten te verkrijgen, kan het lastig zijn vanwege het kleine aantal participanten om de resultaten naar een bredere populatie te generaliseren. Een ander aspect dat benoemd moet worden over de participanten

is dat de participanten verworven zijn op maar één kinderdagverblijf. Al deze kinderen wonen waarschijnlijk relatief dicht bij het kinderdagverblijf waar ze naartoe gaan. De participanten zijn dus niet over heel Nederland verdeeld maar over een heel klein gedeelte daarvan. De strekking van de participanten maakt het dus ook lastig om de resultaten naar de bredere populatie te generaliseren. Het is daarom belangrijk om voorzichtig om te gaan met de resultaten uit deze studie. Het is aan te raden om dit onderzoek te repliceren met een grotere steekproef met een bredere strekking om de generaliseerbaarheid van de bevindingen te vergroten. Een ander belangrijk discussiepunt is het ontbreken van een controlevariabele. De participanten kregen alleen overtredingen getoond, zij kregen geen afbeeldingen te zien waarop niets bijzonders gebeurt. Het zou dus kunnen dat de kinderen doorkregen dat zij alles als ‘niet toelaatbaar’ moesten beoordelen en daarom deze keuze maakten. Dit zou kunnen verklaren waarom zo weinig overtredingen beoordeeld werden als niet toelaatbaar. Het is aan te raden om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te vergroten door dit onderzoek te repliceren met een controlevariabele.

5. Bibliografie

- Dahl, A., & Kim, L. (2014). Why is it bad to make a mess? preschoolers' conceptions of pragmatic norms. *Cognitive Development*(32), 12-22.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In W. D. N. Eisenberg (Ed.), W. Damon & N. Eisenberg Handbook of child psychology (Vol. Social, emotional, and personality development, pp. 701-778). Wiley.
- Gaskins, S. (1999). Children's daily lives in a Mayan village: A case study of culturally constructed roles and activities. In A. Goncu (Ed.), *Children's engagement in the world: Sociocultural perspectives* (pp. 25-60). Cambridge University Press.
- Haidt, J. (2001). The emotional dog and its rational tail: A social intuitionist approach to moral judgment. *Psychological Review*, 108(4), 814-834.
- Iannuccilli, M., Dunfield, K. A., & Byers-Heinlein, K. (2021). Bilingual children judge moral, social, and language violations as less transgressive than monolingual children. *Bilingual children judge moral, social, and language violations as less transgressive than monolingual children*(208).
- Kiley Hamlin, J., Wynn, K., & Bloom, P. (2007). Social Evaluation by Preverbal Infants. *Nature*, 450, 557-559.
- Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development : the nature and validity of moral stages* (Vol. 2).
- Marian, V., Blumenfeld, H. K., & Kaushanskaya, M. (2007). The Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP-Q). *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*(50), 940-967.
- Nucci, L. P. (2001). *Education in the moral domain*. Cambridge University Press.
- Nucci, L. P., & Turiel, E. (1978). Social Interactions and the Development of Social Concepts in Preschool Children. *Child Development*, 2(49), 400-407.
- Nucci, L. P., & Weber, E. K. (1995). Social interactions in the home and the development of young children's conceptions of the personal. *Child Development*, 5(66), 1438-1452.
- Oyserman, D., Coon, H. M., & Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*(128), 3-72.
- Smetana, J. G. (1981). Preschool Children's Conceptions of Moral and Social Rules. *Child Development*, 4(52), 1333-1336.

- Smetana, J. G. (1995). Morality in context: Abstractions, ambiguities, and applications. *Annals of child development: A research annual*, 10, 83-130.
- Smetana, J. G. (2006). Social-cognitive domain theory: Consistencies and variations in children's moral and social judgments. In M. K. J. Smetana (Ed.), *Handbook of moral development* (pp. 119-153). Psychology Press.
- Smetana, J. G., & Asquith, P. (1994). Adolescents' and parents' judgments about actual everyday moral issues: Age and gender effects and correlatives. *Developmental Psychology*, 30(4), 467-482.
- Smetana, J. G., Ball, C. L., Jambon, M., & Yoo, H. N. (2018). Are young children's preferences and evaluations of moral and conventional transgressors associated with domain distinctions in judgments? *Journal of Experimental Child Psychology*(173), 284-303.
- Smetana, J. G., Rote, W. M., Jambon, M., Tasopoulos-Chan, M., Villalobos, M., & Comer, J. (2012). Developmental changes and individual differences in young children's moral judgments. *Child Development*, 2(83), 683–696.
- Turiel, E. (1983). *The development of social knowledge: Morality and convention*. Cambridge University Press.
- Turiel, E. (1998). Moral development. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology* (Vol. 3, pp. 863-932). Wiley.
- Turiel, E. (2002). *The Culture of Morality: Social Development, Context and Conflict*. Cambridge University Press.
- Turiel, E. (2007). The development of morality. In R. M. L. W. Damon, & N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (pp. 789-857). John Wiley.
- Vaish, A., Carpenter, M., & Tomasello, M. (2008). Young children selectively avoid helping people with harmful intentions. *Child development*, 6(79), 1651-1663.
- Vygotsky L. S, & Cole, M. (1978). *Mind in society : the development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Yau, J., Smetana, & J.G. (2003). Conceptions of Moral, Social-Conventional, and Personal Events Among Chinese Preschoolers in Hong Kong. *Child Development*(74), 647-658.